

**Leon Battista Alberti, *Sto bajek (Apologi centum)*, tłum.
i oprac. W. Olszańiec, „Biblioteka Renesansowa” Instytutu
Filologii Klasycznej Uniwersytetu Warszawskiego,
Warszawa 2019.**

Sto bajek (Apologi centum) Leona Battisty Albertiego, wybitnego humanisty i filozofa włoskiego odrodzenia, w przekładzie i opracowaniu prof. Włodzimierza Olszańca, to dzieło niezwykle, nie tylko na tle bajkopisarstwa okresu odrodzenia. Z pewnością zasługuje na zainteresowanie szerokiego grona czytelników nie tylko z uwagi na swoje duże znaczenie historyczno-literackie, lecz także ze względu na niezaprzeczone walory literackie i filozoficzne – co w tego rodzaju literaturze jest równie ważne. Poza tym bajki Albertiego – pomimo swego raczej intelektualnego charakteru – odznaczają się niepowtarzalnym urokiem i swoistym pięknem, które sprawia, że czyta się je z wielką przyjemnością i satysfakcją – co bynajmniej nie podważa ich filozoficznej wymowy i niebanalnego, nie zawsze łatwego do rozszyfrowania, przesłania. Wszystkie te cechy *Stu bajek* – trzeba to bardzo wyraźnie podkreślić – zostały znakomicie wydobyte przez ich tłumacza i zarazem wydawcę dzieła Albertiego (jak dotąd nie było w pełni zadowolającej edycji tej twórczości) prof. dr hab. Włodzimierza Olszańca, kontynuującego tym samym swoje poprzednie prace translatorskie.

Dzieło Albertiego jest interesujące także z uwagi na osobę samego autora, który bez wątplenia był kimś wyjątkowym ze względu na ogromną rozległość swoich zainteresowań, nawet jak na czasy renesansu. Jakob Burckhardt nazwał go nawet pierwszym „człowiekiem uniwersalnym” odrodzenia. Alberti był nie tylko humanistą i filozofem, lecz także poetą, komediopisarzem, gramatykiem, teoretykiem sztuki, architektem, a nawet matematykiem i kryptografem. Trzeba

dodać, że był również kimś wyjątkowym jako twórca bajek. W świecie bajkopisarstwa renesansowego Alberti – jakkolwiek korzystał z tradycji ezopowej – wyróżnił się tym, że stworzył całkiem nowy rodzaj bajki filozoficznej, która odniosła ogromny sukces. Jego dzieła nie tylko weszły do kanonu lektur ludzi wykształconych, lecz stały się także inspiracją dla innych autorów renesansowych XV i XVI stulecia, którzy pod jego wpływem stworzyli własne zbiory bajek.

Bajki Albertiego, choć powstały w dużej mierze pod wpływem rodzącego się w ówczesnych Włoszech zainteresowania utworami Ezopa, nie są tylko efektem humanistycznych fascynacji twórczością bajkopisarza z Frygii i bynajmniej jej nie naśladują. Co więcej, reprezentują już nowy rodzaj bajki. Z utworami Ezopa łączy je tylko to, że podobnie jak tamte niosą jakieś istotne przesłanie. Jednak bajki włoskiego humanisty w odróżnieniu od dzieł Ezopowych, których sens jest łatwy do odczytania, są pod tym względem trudniejsze i wymagają od czytelnika znacznie większego wysiłku intelektualnego i dużej wiedzy. Wynika to między innymi z tego, że w bajkach Albertiego zakodowana jest jego filozoficzna, a zarazem naukowa wizja świata, której zrozumienie wymagało od czytelników znacznej erudycji i równie dużego potencjału intelektualnego. Filozofia Albertiego, która ujawnia się w jego obrazie świata, współgrała z zacinającym opanowywać umysły ówczesnych myślicieli i uczonych matematyczno-mechanistycznym wyobrażeniem wszechświata jako swego rodzaju idealnego mechanizmu działającego według matematycznych algorytmów i ścisłych praw, które nie pozostawiają niczego przypadkowi. Zrozumienie tajników owych praw, którymi rządzi się świat, miało pozwolić człowiekowi (czytelnikowi bajek Albertiego) lepiej zrozumieć nie tylko otaczającą rzeczywistość, lecz również samego siebie, a tym samym lepiej ułożyć swoje życie. Wiedza z tym związana, w przekonaniu poety, była cenniejsza niż wszystko inne. Tej mechanistycznej wizji świata towarzyszy w bajkach Albertiego wątek fałszywej religijności, która okazuje się nie mniej szkodliwa niż nierozumienie praw rządzących naturą. Z tym łączy się przesłanie moralne bajek Albertiego, który chwali rozważę i roztropność ludzi, a potępia ich chciwość, zawiść i inne wady. Swoją myśl wyraża on przy

tym bardzo zwięźle, w kilku zdaniach, czasem nawet w jednym – ale jej zrozumienie wymaga od czytelnika dużego zaangażowania intelektualnego i bardzo uważnego, czasem kilkukrotnego przeczytania. To sprawia, że lektura jego bajek staje się jeszcze bardziej fascynująca.

Przekład bajek wraz z cennym aparatem krytycznym, którym prof. Włodzimierz Olszaniec opatrzył swoje tłumaczenie, jest niewątpliwie bardzo cenny i z całą pewnością stanowi jedną z najciekawszych pozycji wydanych w serii „Biblioteka Renesansowa” Instytutu Filologii Klasycznej Uniwersytetu Warszawskiego. Wartość przekładu powiększa załączona doń bardzo cenna edycja łacińskiego tekstu bajek Albertiego, w której prof. Olszaniec zawarł własne koniektury, a także równie cenne i bardzo interesujące wprowadzenie merytoryczne.

Kazimierz Pawłowski

Prof. dr hab. KAZIMIERZ PAWŁOWSKI – kierownik Katedry Literatury Greckiej i Łacińskiej na Wydziale Nauk Humanistycznych UKSW w Warszawie. Zainteresowania naukowe: kultura duchowa starożytnej Grecji i Rzymu ze szczególnym uwzględnieniem literatury filozoficznej.